

ברכת התורה (#2)

גמ' כא. ["אמר רב יהודה מנין... תיובתא"], **רש"י** שם
גמ' יא: ["א"ר יהודה אמר שמואל השכים... הילכך לימרינהו לכולהו"], **רש"י** שם
תוס' שם (ד"ה שכבר נפטר) [עד "... אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה"]
ירושלמי (פרק ו' הל' א)*
השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם (שכחת העשין מצוה ט"ו)*
מגילת אסתר (שכחת עשין מצוה ט"ו)*
רמב"ם הל' תפילה (ז:י"א)
קריית ספר הל' תפילה (פרק י"ב)*
ספר החינוך (מצוה ת"ל) (ד"ה וכל שאר הברכות כולן) [עד "... טעם בדבריו"]
מנחת חינוך שם (אות ה') (ד"ה ומביא, ומבואר)
חדושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם הל' ברכות י"א:ט"ז (ד"ה והנה כבר הקשו) [עד "... ע"כ דבריו"]
שו"ת הרשב"א (חלק ז' סימן תק"מ)*
שו"ע או"ח (מ"ז:ד), **ביאור הגר"א** שם (ד"ה וה"ה) ["אבל כ"ז... והגיון לבי"]
גמ' לה. ["אלא סברא הוא..."] - לה: [עד "... כאן לאחר ברכה"], **רש"י** שם
רבי אברהם מן ההר נדרים מח.*
שו"ע יו"ד (רכ"א:י"א, ג), **ט"ז** שם (ס"ק מ"ג)
אגלי טל הקדמה (ד"ה ומדי דברי)*
ר"ן נדרים לה: (ד"ה ומלמדו מדרש)

ירושלמי פרק ו' הלכה א'

ומניין שכל המצות טעונות ברכה? רבי תנחומא רבי אבא בר כהנא בשם רבי אלעזר, 'ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה' - הקיש תורה למצות: מה תורה טעונה ברכה אף מצות טעונות ברכה.

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין

מצוה טו שנצטוינו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא. וכאשר נצטוינו בברכה אחר כל האכילה כן נצטוינו בזו. ובשלישי שלברכות (כא א) אמרו מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנ' כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלקיני. ורצה ללמוד ברכת המזון לפניו שיהיה מן התורה ק"ו מזה. אמרו ומה תורה שאינה טעונה ברכה לאחריה טעונה לפניה מזון שטעון לאחריו אינו דין שטעון לפניו. והשיבו על זה מדרך הפירוט מה לתורה שכן חיי עולם. ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו. וחפצם בזה שכיון שבעל קרי אינו מברך לפניו במזון והוא מברך לאחריה נלמוד שברכה לאחריו בלבד היא מן התורה ולפיכך אינה בטלה מפני תקנתם בטביל" בעלי קריין ושמע מינה דקל וחומר פריכא הוא. והעולה מזה שברכת התורה לפניו מצות עשה דאורייתא. ובגמרא דבני מערבא (רפ"ז) אמרו כתוב

בתורה ברכה לפניו ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתוב בה לפניו כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלקינו כתוב במזון ברכה לאחריו אין כתוב בו ברכה לפניו מה כתוב בו לאחריו ואכלת ושבעת וברכת את י"י אלקיך ומנין ליתן את האמור בזה לזה וכו'. מכלל זה מתבאר שהברכה הזו מן התורה. ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה כמו שמקרא בכורים (ע' קלב) אינו נמנה אחת עם הבאתן (ע' קכה) וספור יציאת מצרים (ע' קנז) עם אכילת הפסח (ע' נו):

מגילת אסתר שכחת העשין

מצוה טו. נראה לי כי דברי הרמב"ן צודקים בזה המקום, ולא ידעתי למה לא מנאה הרב אם לא חשב שמדרשם בזה הפסוק הוא על דרך אסמכתא בלבד אמנם עליו להביא ראיה:

קרית ספר הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יב

ברכת התורה לפניו מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקינו ולהרמב"ם ז"ל שאינו מונה אותה מצוה בפני עצמה נראה דהיא בכלל מצות תלמוד תורה ולהכי לא באה במנין אבל היא מדאוריתא.

שו"ת הרשב"א חלק ז סימן תקמ

עוד שאלת כשאנו מברכין בכל בקר ובקר על התורה למה אין אנו מברכין לאחריה:

תשובה: קריאת התורה מצוה היא ואין מברכין על המצות לאחריהם וכמו ששנינו בפרק בא סימן כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו לאיתוי מאי לאיתוי מצות ואפילו לבני מערבא דמברכי לבתר דמסלקי תפליהו אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חקיו היינו תפילין וכל הדומה להם שיש להן גמר לעשייתן כגון תפילין שאין מצותן בלילה ועליהם כתיב ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה ולא לילות מערבאי סברי דבחזקת/דבחוקת/ תפילין הכתוב מדבר אבל קריאת התורה שאין גמר למצותה לכולי עלמא אין מברכין לאחריה. ואל תקשה עלי מברכת התורה בשני וחמישי בשבת בבית הכנסת שמברכין לפניו ולאחריה דהתם תקנת משה ועזרא ועל התקנות מברכין לפניהם ולאחריהם כדמברכין בהלל ומקרא מגלה. ומה שאמרתי שאין מברכין על המצות לאחריהם איני מסתפק שתקשה לי מכסוי הדם שלאחר שחיטה דכיסוי הדם מצוה בפני עצמה היא מן התורה דכתיב ושפך את דמו וכסהו בעפר וברכת המזון שלאחר סעודה דכתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה':

רבי אברהם מן ההר (מהד' בלוי) מסכת נדרים דף מח עמוד א

ואיכא מאן דמקשה והיאך נאסרים לקרות בספרים, והלא מצוה היא ומצוות לאו ליהנות ניתנו. ולאו קושיא היא, דלא שייך טעמא דמצוות לאו ליהנות אלא במצוה שהיא תלויה במעשה, שכשאדם עושה אותה אינו מתכוין לדבר הנאה, שאינו עושה אותה להנאת גופו אלא לעשות מה שנצטווה מאת השם, כמו שפירשנו באלו מותרין. אבל מצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג ליהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב פקודי י"י ישרים משמחי לב. ומשום הכי אבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, מפני שהם משמחים לבו על כרחו. הילכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו. הילכך כשהדירו זה את זה או הדיר זה את זה אסור לקרות בספר האוסר, שהרי על כרחו מגעת לו הנאה מממונו:

אגלי טל הקדמה

ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה"ק ואמרו כי הלומד ומחדש חדושים ושמח ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתענג בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה. [ועיין פירש"י סנהדרין נ"ח. ד"ה ודבק]. ובזה"ק דבין יצה"ט ובין יצה"ר אין מתגדלין אלא מתוך שמחה. יצה"ט מתגדל מתוך שמחה של תורה. יצה"ר כו'. ואם אמרת שע"י השמחה שיש לו מהלימוד נקרא שלא לשמה או עכ"פ לשמה ושלא לשמה. הרי שמחה זו עוד מגרע כח המצוה ומכהה אורה ואיך יגדל מזה יצה"ט. וכיון שיצה"ט מתגדל מזה בודאי זה הוא עיקר המצוה. ומודינא דהלומד לא לשם מצות הלימוד רק מחמת שיש לו תענוג בלימודו הרי זה נקרא לימוד שלא לשמה כהא דאוכל מצה שלא לשם מצוה רק לשם תענוג אכילה ובהא אמרו לעולם יעסוק אדם כו' שלא לשמה שמתוך כו'. אבל הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצוה: